

УДК 629.331

КРИВОКОНЬ О.Г., к.ф.н, доц. НТУ “ХПІ”

**СУЧАСНИЙ СТАН ТА ХАРАКТЕРИСТИКА
АВТОМОБІЛЕБУДУВАННЯ ЯК ГАЛУЗІ ПРОМИСЛОВОГО
ВИРОБНИЦТВА КРАЇНИ**

В роботі определено место автомобилестроения в экономике Украины: доля отрасли в промышленном производстве, в создании национального внутреннего валового продукта и т.д. Также в работе приведена характеристика основных производителей легковых автомобилей Украины, объемы их производства, доля рынка каждого предприятия, проанализирована динамика изменения объемов производства, причины изменений.

Вступ.

Для України надзвичайно важливо визначити пріоритетні галузі промисловості, на яких могла б базуватися економіка країни.

Автомобілебудівну галузь України, яка є складовою машинобудівного виробництва, на сьогоднішній день якраз можна віднести до однієї з пріоритетних.

Сучасна історія дає приклад десятків країн, що досягли процвітання за рахунок ставки на розвиток цієї галузі: Німеччина, Японія, США та ін. Від виробництва автомобілів безпосередньо залежить економіка Франції, Італії, Великобританії, Південної Кореї, Китаю тощо.

Отже, автомобілебудування в промислово розвинених країнах суттєво впливає на економічний і соціальний розвиток суспільства, дає могутній імпульс розвитку інших галузей, забезпечує стійке зростання зайнятості населення, підвищує товарообіг і т.п.

Аналіз останніх досягнень і публікацій.

Дослідженню впливу автомобілебудівної галузі на економіку України, визначенню основних напрямків розвитку автомобільної галузі, оптимізації виробництва автомобілебудівних підприємств із застосуванням сучасних технологій, аналізу особливостей правового регулювання конкурентоспроможності автомобілебудівних підприємств в Україні, оцінці рівня конкурентоспроможності вітчизняних виробників присвячені роботи Кищуна В.А. Рябчина О.М. Омельченка А.В. Стернюка О.Б., Пирожкова Ю.В. та ін. [1 - 13].

Слід відмітити, що при підготовці матеріалів для даної публікації, ми скористались деякими доробками люб’язно наданими науковцями і практиками, які разом з автором брали активну участь в формуванні та впровадженні “Концепції програми розвитку легкового автомобілебудування України”.

Сьогодні розвиток світового автомобілебудування можна охарактеризувати трьома важливими моментами [1].

По-перше – це обов’язковість надлишку виробничих потужностей, що є суттєвим для організації більш гнучкого і безболісного оновлення модельного ряду. Однак це, у свою чергу, збільшує витрати на виробництво.

По-друге, автомобілебудування завжди було і залишається галуззю машинобудування з високими постійними витратами коштів. Дотримання жорстких міжнародних вимог з використання пального, безпеки руху і захисту навколишнього середовища змушують виробників ускладнювати конструкцію своїх автомобілів,

використовувати нові матеріали і технології високої вартості, складні технічні рішення. Освоєння виробництва лише однієї нової моделі обходиться фірмі приблизно в один мільярд доларів. Витрати переносяться на собівартість майбутнього автомобіля і роблять його виробництво рентабельним лише за умови мільйонних тиражів.

По-третє, перенасиченість основних автомобільних ринків і жорстка боротьба за споживача ведуть до постійного зниження прибутковості підприємства. Нічого подібного не можуть собі дозволити дрібні і середні фірми, тому вони або розоряються, або переходять до більших і фінансово міцніших компаній. Непримиримі колись конкуренти починають кооперуватися, створювати спільні виробництва, дослідницькі центри, збутову мережу. Але, якщо раніше такі об'єднання були характерними для фірм однієї країни, то сьогодні кооперація вийшла на більш високий міжнародний рівень, примушуючи до співробітництва значно географічно віддаленні компанії Європи, Америки та Азії. Число незалежних виробників скорочується з кожним роком.

Мета та постановка задачі.

Метою даної роботи є визначення місця автомобілебудування в економіці України. Для досягнення поставленої мети вважаємо за доцільне:

- визначити частку галузі автомобілебудування в загальному промисловому виробництві України, в створенні національного внутрішнього валового продукту;
- стисло охарактеризувати галузь автомобілебудування України (визначити обсяги виробництва автомобілів, проаналізувати динаміку та визначити причини змін);
- виконати порівняльний аналіз по основним показникам з країнами Східної Європи (на прикладі Чехії та Словаччини).

Сучасний стан та характеристика автомобілебудування як галузі промислового виробництва країни

В сучасному світі автомобіль є одним з найбільш затребуваних товарів тривалого використання, тому прагнучи залучити кошти населення в національну економіку, всі країни світу намагаються розвивати власну автомобільну промисловість.

Виробництво автомобілів забезпечує високий показник доданої вартості (понад 70%), формує попит на товари і послуги підприємств суміжних галузей (виробництво металопрокату, пластмас, автоскла, автохімії, тощо) та стимулює науково-дослідну діяльність. Один працюючий в автомобілебудуванні створює щонайменше 6 робочих місць в суміжних галузях.

В країнах Східної Європи (наприклад, Чехія та Словаччина) автомобілебудування займає ключове місце в економіці, забезпечуючи створення 8 – 10% внутрішнього валового продукту та понад 20% промислового виробництва (табл. 1). В цих країнах виробляється більше 100 автомобілів на 1000 жителів, що дозволяє в повній мірі покривати внутрішній попит та експортувати значні обсяги. В умовах глобальної економічної кризи 2009 – 2010рр. Чехія та Словаччина зберегли обсяги виробництва.

В Україні автомобілебудування представлено підприємствами з виробництва легкових автомобілів, легкових комерційних автомобілів, вантажних автомобілів і автобусів, причепів, спеціальної та військової автомобільної техніки, запчастин та комплектуючих для автомобілів (двигуни, електрообладнання, шини, пластмаси і вироби з них, тощо). Загалом, в галузі працює близько 100 підприємств різної форми власності.

В даний час вітчизняне автомобілебудування є малорозвиненим, і його вклад в національну економіку не суттєвий. Так, в 2010 році частка галузі в промисловому виробництві склала лише 0,8%, в створенні національного внутрішнього валового продукту – менше 0,4%. В галузі працює лише 18,4 тис. працівників, або менше 0,1% всіх працюючих в Україні.

Таблиця 1 – Обсяги виробництва легкових автомобілів в країнах Східної Європи та частка автомобілебудування в їх економіці в 2010 році [14].

Країна	Виробництво легкових автомобілів на 1000 жителів, од.	Частка автомобілебудування в промисловому виробництві, %	Частка автомобілебудування у створенні внутрішнього валового продукту, %	Кількість працюючих, тис. чол.
Чехія	105	21,2	8,9	225
Словаччина	103	23,9	10,1	145

Виробництво легкових автомобілів в Україні протягом 2003 – 2008рр. зросло в 4 рази, досягнувши максимуму в 2008 році – 425,7 тис. одиниць (рис.1), або 9 автомобілів в перерахунку на 1000 жителів, що значно менше, ніж в східноєвропейських країнах (Чехія та Словаччина).

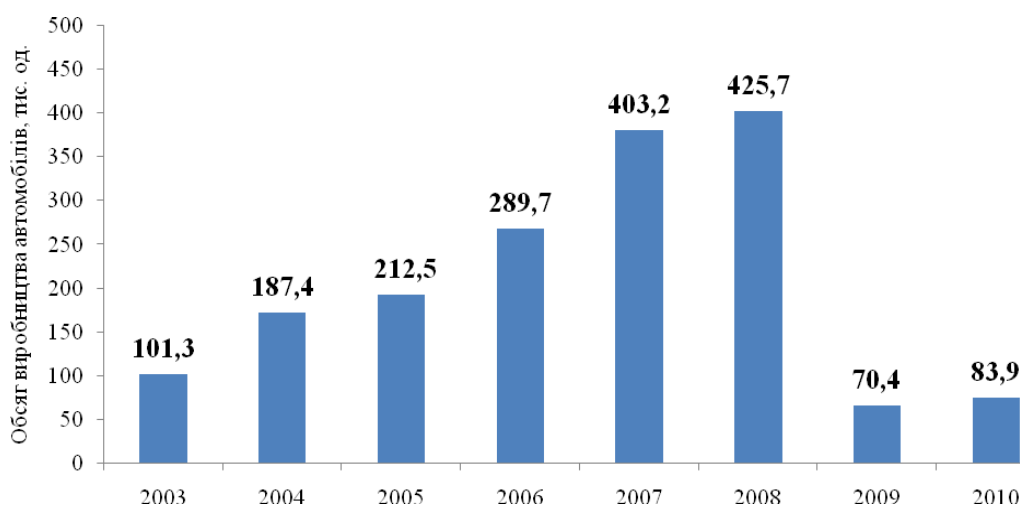

Рисунок 1 – Обсяг виробництва легкових автомобілів в Україні в 2003 – 2010 рр., тис. одиниць [14, 15]

В 2009 році виробництво легкових автомобілів знизилося в 6 разів, до 70,4 тис. одиниць, або 1,5 автомобіля на душу населення. В 2010 році виробництво, хоча і збільшилося на 13,5 тис. одиниць, однак залишається на дуже низькому рівні (83,9 тис. одиниць). Значне падіння обсягів виробництва в 2009 – 2010рр. зумовлене низькою конкурентоздатністю сектору, зокрема відсутністю повного циклу виробництва легкових автомобілів, власної конструкторської школи та перспективних напрацювань, і основна частина виробництва припадає на крупновузлове збирання іноземних автомобілів, з низьким рівнем локалізації (в середньому 15%) та утвореної на території України доданої вартості.

Характеристика підприємств галузі.

Станом на середину 2011 року, виробництво легкових автомобілів в Україні представлено наступними підприємствами:

1. ЗАТ “Запорізький автомобільний завод” (або ЗАТ “ЗАЗ”) (Корпорація “Укравто”) – крупновузлове (SKD) і дрібновузлове (MKD) складання легкових автомобілів [16];
2. Корпорація “Богдан” (в складі ВАТ “Луцький автомобільний завод” (або ВАТ “ЛуАЗ”), та ВАТ “Черкаський автомобільний завод “Богдан” (ЧАЗ “Богдан”)) - крупновузлове і дрібновузлове складання легкових автомобілів [17];
3. ЗАТ “Єврокар” - крупновузлове і дрібновузлове складання легкових автомобілів [18];
4. ТОВ “ВО “Кременчуцький автоскладальний завод” (або ТОВ “КрАСЗ”) – крупновузлове складання легкових автомобілів [19];
5. ТОВ “Автомобільний завод “Віпос” - крупновузлове складання легкових автомобілів [20].

Обсяг виробництва легкових автомобілів в Україні в першому півріччі 2008р. та 2011р. наведено на рис. 2.

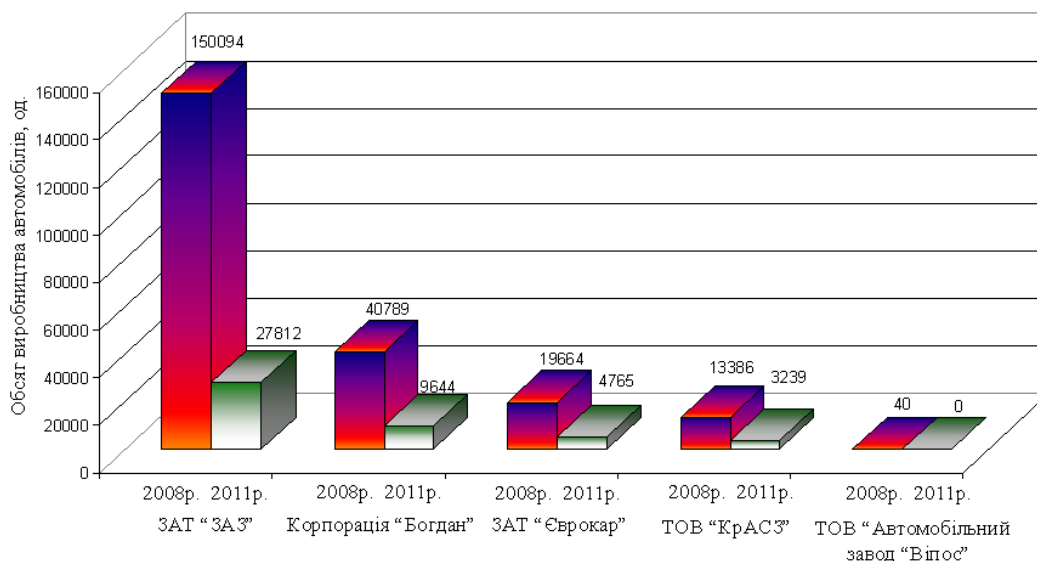

Рисунок 2 – Обсяг виробництва легкових автомобілів в Україні в першому півріччі 2008р. та 2011р. [15]

ЗАТ “ЗАЗ” - єдине в Україні підприємство, що має повний цикл виробництва легкових автомобілів, який включає штампування, зварювання, фарбування, обладнання кузова і складання автомобіля. На підприємстві створено і постійно удосконалюється якісно нове сучасне високотехнологічне виробництво.

Підприємство виготовляє легкові та вантажні автомобілі й автобуси.

Високий рівень технічного забезпечення виробництва став основою для плідної співпраці ЗАТ “ЗАЗ” з лідерами світового автомобілебудування: Adam Opel, Daimler AG, GM DAT, VAZ, TATA, Chery, KIA. Виробництво орієнтоване в основному на споживачів автомобілів класу С (найбільш швидкозростаючого сегменту ринку).

ЗАТ “ЗАЗ” входить до групи компаній Укравто. Українська автомобільна корпорація - найбільша в Україні компанія з виробництва і продажу автомобілів, запасних частин і комплектуючих виробів, а також з надання автосервісних послуг.

Корпорація “Богдан”, одна з найбільш динамічних за розвитком компаній в Україні, об’єднує в собі потужності для виробництва автобусів і тролейбусів, легкових автомобілів, вантажної та комерційної техніки, а також має власну розгалужену торгівельно-сервісну мережу.

Виробничі потужності корпорації “Богдан”, в створення яких інвестовано понад 440 млн. доларів США, дозволяють сьогодні виготовляти 120 – 150 тис. легкових автомобілів, до 9 тис. автобусів та тролейбусів всіх класів, а також біля 15 тис. вантажних автомобілів та спеціалізованої техніки. Заводи компанії розташовано у Луцьку, Черкасах. Усі виробничі процеси максимально автоматизовані. Новітнє обладнання виробничих ліній від світових виробників повністю універсальне, що дозволяє виготовляти будь які автомобілі за марками та габаритами.

Торгівельно-сервісна мережа корпорації представлена одним з найбільших операторів українського ринку – Українським автомобільним холдингом, який має 37 філій у всіх регіонах країни. Число торгівельних майданчиків загальною площею 319,48 тис. м² вже перевищило 60. Окрім розвитку торгівельної мережі, корпорація особливу увагу приділяє сервісу. Всі філії Українського автомобільного холдингу оснащені сучасним технологічним обладнанням для сервісного, гарантійного і післягарантійного обслуговування автомобілів. Загальна площа станцій сервісного обслуговування – 32,3 тис. м².

Завод “Єврокар” розташований у селі Соломонове Ужгородського району Закарпатської області. Місце для будівництва заводу “Єврокар” зумовлене географічним розташуванням: ця територія межує зі Словаччиною, Угорщиною, Польщею та Румунією. Будівництво було почато 23 липня 2001 року.

Із самого початку роботи завод “Єврокар” реалізує стратегію щорічного збільшення обсягів виробництва та кількісно розширює модельний ряд продукції. У травні 2006 року офіційно відкрився новий завод “Єврокар” - друга черга проекту повномасштабного виробництва автомобілів. Це дрібноузлове виробництво, при якому монтаж автомобілів здійснюється на конвеєрній лінії з використанням технологічного процесу, аналогічного головному заводу Skoda Auto. Нові потужності “Єврокар” мають ряд технологічних інновацій, які забезпечують максимальну гнучкість виробничого процесу, перспективу розширення виробничих потужностей, унікальні для України технічні розв’язки. Першою моделлю, яку почали виробляти на потужностях виробничої лінії MKD, стала Skoda Octavia Tour. В 2008 році почата реалізація третьої черги проекту. В кінці 2009 р. “Єврокар” закінчив будівництво будівлі зварювального виробництва, на початку 2010-го – цеху для фарбувального виробництва. Наразі завершується монтаж обладнання зварювального і фарбувального цехів, проводяться пусконаладжувальні роботи.

Персонал підприємства, зайнятий безпосередньо на виробництві автомобілів, пройшов спеціальне навчання в Чехії на підприємствах Skoda Auto. В 2008 року на заводі створений учбово-методичний підрозділ по підготовці кадрів, проводиться атестація персоналу, робочих місць і умов праці.

ТОВ “ВО “КрАСЗ” було створене, як спільне українсько-російське підприємство “Кременчук-АвтоГАЗ” – засновано в м. Кременчуці 28 грудня 1995 року відкритим акціонерним товариством “Горьківський автомобільний завод” (м. Нижній Новгород, Росія) і Кременчуцьким дослідно-експериментальним механічним заводом у вигляді

товариства з обмеженою відповідальністю і перереєстроване в подальшому в “Кременчуцький автоскладальний завод”.

Підприємство спеціалізується на крупновузловому складанні автомобілів, виконанні передпродажної підготовки, гарантійного і післягарантійного обслуговування автомобілів.

Активна робота підприємства почалася на початку 2000 року, після того, як до складу увійшла українська Корпорація “AIC”.

На сьогоднішній день ТОВ “ВО “КРАСЗ” має у необхідній кількості виробничі площі, складські, адміністративні приміщення і ділянки з вантажопідйомними механізмами і козовими кранами, зоною митного контролю і огляду, станцію технічного обслуговування. Основна виробнича площа займає територію площею 22 га. з необхідним інженерним забезпеченням, що дає можливість підприємству випускати до 40 тисяч автомобілів в рік. Потужності ТОВ “ВО “КРАСЗ”: цех складання легкових автомобілів і цех складання комерційних автомобілів.

На автомобільному заводі “Віпос”, відкритому в 2006 р., проводилося крупновузлове складання автомобілів Audi. Завод був продовженням виробничого циклу AUDI AG. Побудований в місті Херсон. Виробничий корпус заводу займав площу близько 7 тис. м², адміністративно-побутовий триповерховий корпус загальною площею близько 3 тис. м², випробувальний трек з естакою, розташовані на земельній ділянці 2,8 га.

Будівництво заводу, його оснащення, підбір устаткування, дизайн приміщення, налагодження всіх виробничих процесів і створення виробничих програм здійснювалося під керівництвом AUDI AG. Весь персонал заводу пройшов навчання в Німеччині, а також в Академії Audi Україна.

Група компаній, що входять в структуру “Віпос”: “Віпкар” - офіційний дилер Bentley і Spyker в Україні; “Редкар” - офіційний імпортер Ferrari в Україні; “Автомобільний завод Віпос” - виробниче підприємство крупновузлового складання автомобілів; “Ауді Центр Віпос” - офіційний дилер Audi в місті Києві і Київській області; “Ауді Центр Хмельницький” - офіційний дилер Audi в місті Хмельницький і Хмельницькій області; “Тавріда Моторс” - офіційний дилер Audi в АР Крим; “German Motors” - офіційний дилер Volkswagen в місті Києві і Київській області.

Обсяг виробництва легкових автомобілів ТОВ “Віпос” не значний (в 2005 – 2010 рр. було випущено лише 74 авто) і на сьогодні завод знаходиться в стані закриття.

Географічно автовиробники розташовані в західних (Волинська, Закарпатська), центральних (Черкаська, Кіровоградська) і південно-східній (Запорізька) областях України (рис.3).

Основною причиною запуску крупновузлового складання на автобудівних підприємствах було зростання попиту на фоні високої ставки ввізного мита на готові автомобілі (25%).

Лідером виробництва в 2010 році, як і в попередні роки, залишається ЗАТ “ЗАЗ” (56,2% або 42,3 тис. одиниць) (рис. 4).

За період 2006 – 2010 рр. виручка від реалізації нових легкових автомобілів українського виробництва на внутрішньому ринку становить 62 620 млн. грн. (табл. 2).

Таблиця 2 – Сумарна виручка виробників від реалізації, млн. грн.

2006	2007	2008	2009	2010	Всього
10 806	17 380	23 815	6 464	4 155	62 620

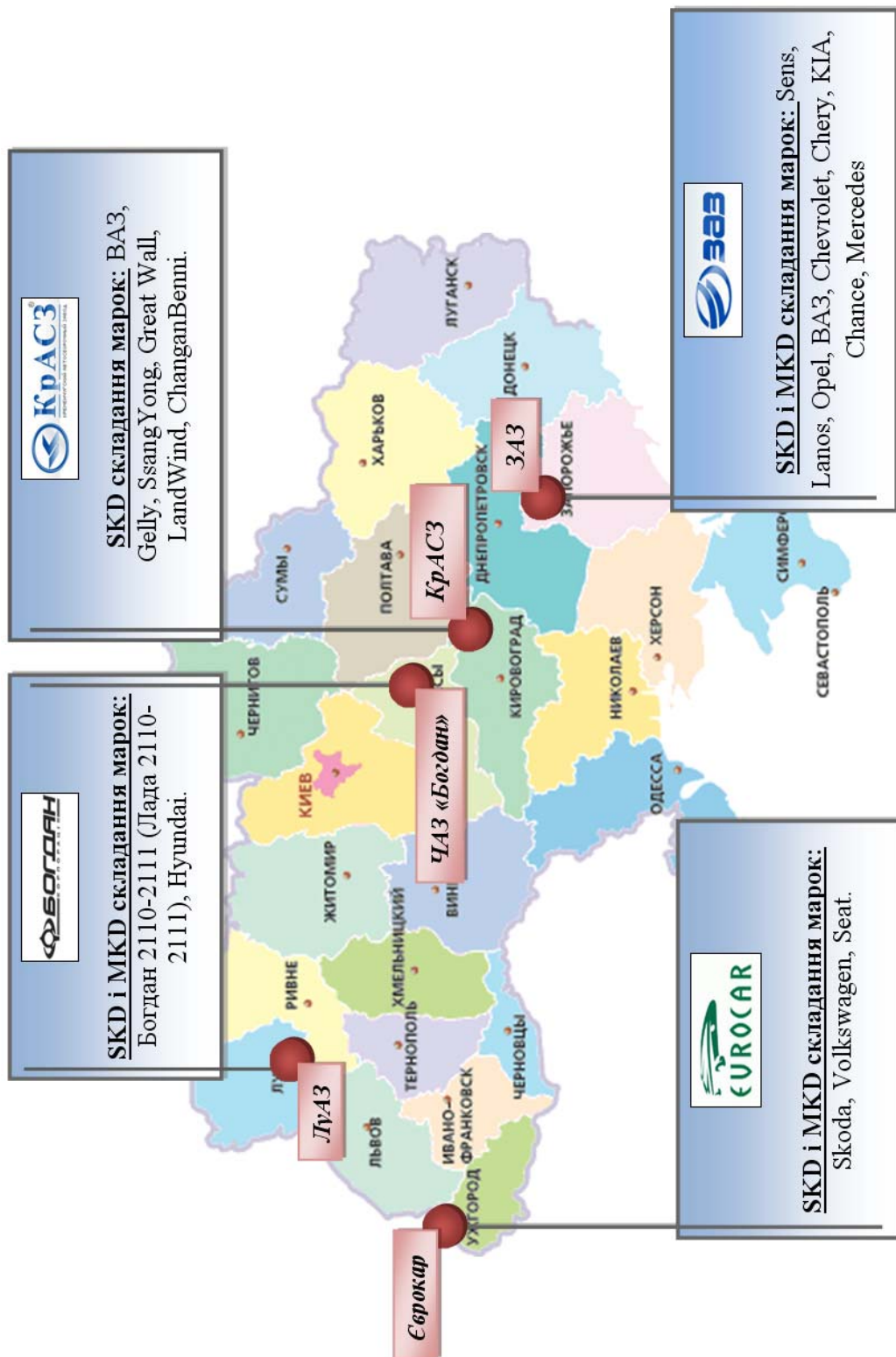

Рисунок 3 – Географічна схема розміщення підприємств легкового автомобілебудування в Україні

Сегмент виробництва автокомплектуючих в Україні представлений двома групами підприємств:

- ✓ українські виробники комплектуючих, які існували ще за часів СРСР, не інтегровані з глобальними автоконцернами, і тому мають обмежений попит (випускають запчастини для ВАЗ, Sens і Lanos);
- ✓ потужності глобальних виробників автокомплектуючих із 100% прямими іноземними інвестиціями, які представлені в основному в західних областях України і виробляють електроджгути і кабельну продукцію з високою часткою ручної праці. Понад 98% виробленої ними продукції поставляється на експорт, в основному в країни Євросоюзу (наприклад - “Yazaki Ukraine”).

Товариство з обмеженою відповідальністю “Yazaki Ukraine” створене 23 жовтня 2002 р. рішенням засновників “Yazaki Corporation” (Японія) та її дочірньої компанії “Yazaki Europe Limited” (офіс у Кельні, Німеччина) для виробництва електрокабельної продукції для автомобільної промисловості. Інвестиції Корпорації у цей проект склали 31,7 мільйона євро. Це найбільша промислова інвестиція Японії в економіку України. Зараз замовниками компанії є такі лідери в автомобільній індустрії, як Opel, Ford, Volkswagen, Jaguar, Volvo. На сьогоднішній день на “Yazaki Ukraine” працює близько 1500 чоловік. Середній вік працюючих становить 28 років, а це означає, що колектив компанії - в основному молодь [11, 21].

На підприємстві “Yazaki Ukraine” виготовляють автомобільну кабельну продукцію для різних автомобільних компаній світу. А конкретно – електропроводку для вікон, дверей, панелі управління, що з’єднує різні автомобільні агрегати та компоненти найвищої якості, що відповідає світовим стандартам.

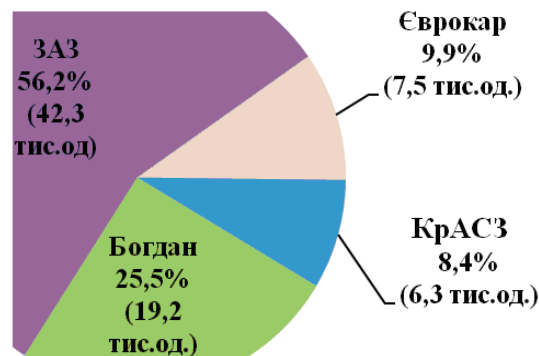

Рисунок 4 – Структура виробництва легкових автомобілів в Україні за виробниками в 2010 році, %

Висновки

На поточний момент внесок вітчизняного автомобілебудування в національну економіку є незначним. В сегменті виробництва легкових автомобілів присутнє, головним чином, крупновузлове складання іноземних марок середнього класу (С, В і С-high), вартістю 6,5 – 22 тис. євро з низьким рівнем локалізації та утвореної на території України доданої вартості.

Підвищення ефективності функціонування автомобільної галузі можливе за рахунок створення в Україні конкурентноздатного легкового автомобілебудування, підвищення рівня локалізації, збільшення випуску легкових автомобілів, покриття внутрішнього попиту автомобілями вітчизняного виробництва та нарощування

експортного потенціалу, що призведе до створення нових робочих місць в автоскладанні та у виробництві автокомплектуючих, зростанню промислового виробництва України, збільшенню податкових надходжень з підприємств легкового автомобілебудування.

Список літератури: 1. *Кишун В.А.* Виробництво легкових автомобілів: світові та вітчизняні тенденції / *В.А. Кишун* // Луцький національний технічний університет: зб. наук. праць. Електронне наукове видання. – 2003. – № 13. – С. 137 – 145. 2. *Рябчин О.М.* Аналіз пріоритетних напрямів економічного розвитку українсько-японських відносин / *О.М. Рябчин, К.О. Бієнко, К.І. Лісковець* // Науковий вісник НГУ. Економіка. – 2010. – № 3. – С. 80 – 84. 3. *Омельченко А.В.* Визначення основних напрямків розвитку автомобільного транспорту на довгострокову перспективу / *А.В. Омельченко* // Вісник Національного транспортного університету. – 2008. – № 17, Ч. 1. – С. 71 – 73. 4. *Малых С.В.* Изменения в выпуске важнейшей продукции машиностроения и перспективы ее спроса / *С.В. Малых* // Труды Одесского политехнического университета. – 2004. – № 1 (21). – С. 13 – 15. 5. *Холодный Ю.Ф.* Оптимизация производства автомобилестроительных предприятий с применением современных технологий / *Ю.Ф. Холодный, А.И. Богдан, В.Ю. Холодный* // Вісник КДПУ імені Михайла Остроградського. Транспорт. Дорожні та будівельні машини. – 2008. – № 6 (53), Ч. 1. – С. 98 – 101. 6. *Стернюк О.Б.* Особливості асортиментної політики автомобілебудівного підприємства в умовах кризи / *О.Б. Стернюк* // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Проблеми економіки та управління. – 2009. – № 640. – С. 400 – 406. 7. *Пирожкова Ю.В.* Особливості правового регулювання конкурентоспроможності автомобілебудівних підприємств в Україні: сучасний правовий аналіз / *Ю.В. Пирожкова* // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. – 2009. – № 1. – С. 106 – 110. 8. *Чобиток В.И.* Оценка уровня конкурентоспособности отечественных машиностроительных предприятий / *В.И. Чобиток* // Вестник национального технического университета “ХПИ”: сб. науч. трудов. Тематический выпуск “Технический прогресс и эффективность производства”. – 2010. – № 64. – С. 10 – 16. 9. *Гаценко С.В.* Шляхи підвищення ефективності промислового виробництва в умовах світової фінансової кризи / *С.В. Гаценко* // Труды Одесского политехнического университета. Научный и производственно-практический сборник по техническим и естественным наукам. – 2009. – № 2. – С. 268 – 272. 10. *Пасов Г.В.* Історія становлення запорізького автомобільного заводу та його перспективи / *Г.В. Пасов, В.М. Чуприна, М.В. Міщенко* // Вісник Чернігівського державного технологічного університету “Технічні науки”. – 2010. – № 42. – С. 238 – 242. 11. *Алмашій Я.І.* Аналіз розвитку автомобільних кластерних формувань в контексті транскордонного співробітництва Закарпаття та ЄС / *Я.І. Алмашій* // Науковий вісник ужгородського університету. Економіка. – 2011, № 32. – С. 197 – 204. 12. *Шевцов Д.* Наш автопром: кризис гигантов / *Д. Шевцов* // Авторевю. – 2003. – №4. – С. 12 – 13. 13. Про схвалення Концепції розвитку автомобільної промисловості та регулювання ринку автомобілів у період до 2015 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03 серпня 2006 року № 452-р // Офіційний вісник України. – 2006. – № 31. 14. Ассоциация автопроизводителей Украины “УкрАвтопром”. Режим доступа к сайту: <http://ukrautoprom.com.ua>. 15. Державна служба статистики України. Режим доступу до сайту: <http://www.ukrstat.gov.ua>. 16. Офіційний сайт ЗАТ “Запорізький автомобілебудівний завод”. Режим доступу до сайту: <http://www.avtozaz.com/ua>. 17. Офіційний сайт корпорації “Богдан”. Режим доступу до сайту: <http://www.bogdan.ua>. 18. Офіційний сайт ЗАТ “ЄвроКар”. Режим доступу до сайту: <http://www.eurocar.com.ua>. 19. Офіційний сайт ТОВ “ВО “КрАСЗ”. Режим доступу до сайту: <http://krasz.com.ua>. 20. Офіційний сайт ТОВ “Автомобільний завод “Віпос”. Режим доступу до сайту: <http://www.vipos.ua>. 21. Офіційний сайт ТОВ “Yazaki Ukraine”. Режим доступу до сайту: <http://www.yazaki-ukraine.com>.